

Prof. dr hab. Roman Leppert
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
w Bydgoszczy

RECENZJA

**osiągnięć Doktora Pawła Zielińskiego
ubiegającego się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika**

**wykonana na zlecenie Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu
z dnia 5.10.2016 r.**

Dr Paweł Zieliński ukończył w 1988 roku 5-letnie stacjonarne studia magisterskie na kierunku pedagogika w ówczesnej Wyższej Szkole Pedagogicznej w Częstochowie. Pod kierunkiem Dra hab. Stefana Folarona przygotował pracę magisterską zatytułowaną „Społeczno-wychowawcze znaczenie buddyzmu zen we współczesnym świecie”. Jak sam podaje w autoreferacie, Promotor pracy magisterskiej umożliwił mu (jeszcze jako studentowi) podjęcie studiów podyplomowych w 1,5 rocznym Podyplomowym Studium Religioznawczym, realizowanym w tej samej uczelni, które ukończył również w 1988 roku.

Dziesięć lat później, 7 maja 1998 roku Dr P. Zieliński uzyskał na Wydziale Historyczno-Pedagogicznym Uniwersytetu Opolskiego stopień naukowy doktora nauk humanistycznych, na podstawie rozprawy zatytułowanej „Znaczenie medytacji zen oraz metody Silvy dla procesu samowychowania człowieka”. Promotorem pracy doktorskiej był Dr hab. Jan Sarna. Wcześniej Kandydat odbył czteroletnie studia doktoranckie w zakresie edukacji i nauki o wychowaniu, prowadzone przez Instytut Nauk Pedagogicznych Wydziału Historyczno-Pedagogicznego Uniwersytetu Opolskiego.

Zwracam uwagę na te dwa wydarzenia w życiorysie Habilitanta (magisterium, doktorat), ponieważ wskazują one, że mamy do czynienia z Kandydatem, który bardzo wcześnie sprecyzował swoje zainteresowania naukowe i konsekwentnie je realizuje, czego potwierdzeniem jest osiągnięcie naukowe wskazane jako podstawa ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego. Zainteresowania te ulokowane są w obszarze pomiędzy pedagogiką, filozofią i religioznawstwem, z wykorzystaniem innych dyscyplin naukowych.

Doktor P. Zieliński od 1988 roku jest zatrudniony w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Częstochowie, która w 2003 roku została przekształcona w Akademię im. Jana Długosza. Najpierw pracował jako asystent w Zakładzie Teorii Wychowania, następnie (po reorganizacji struktury) w Zakładzie Historii i Teorii Wychowania. Od 1998 r. pracuje jako adiunkt, ostatnio w Zakładzie Podstaw Pedagogiki, funkcjonującego w ramach Instytutu Pedagogiki Wydziału Pedagogicznego AJD w Częstochowie.

W przedstawionej mi do oceny dokumentacji znalazły się:
- wniosek o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego,

- autoreferat sporządzony w języku polskim i angielskim,
- wykaz opublikowanych prac naukowych,
- informacja o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy naukowej i popularyzacji nauki,
- kwestionariusz osobowy wraz z życiorysem,
- potwierdzona kopia dyplomu,
- potwierdzenie pełnienia funkcji redaktora tematycznego czasopisma „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika”.
- zaświadczenie o uczestnictwie w projekcie badawczym,
- oświadczenie współautora artykułu.

W dokumentacji znalazły się:

- monografia wskazana jako osiągnięcie naukowe, na podstawie którego Kandydat ubiega się o stopień naukowy doktora habilitowanego, jest nim praca *Taoistyczne, konfucjańskie i zachodnie koncepcje pedagogiczne*, Wydawnictwo im. S. Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza, Częstochowa 2015, ss. 531;
- monografia *Relaksacja w teorii i praktyce pedagogicznej*, Wydawnictwo im. S. Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza, Częstochowa 2011, ss. 404,
- kopie 39 tekstów (artykułów, studiów i rozpraw, sprawozdań, recenzji) opublikowanych przez Kandydata po uzyskaniu stopnia naukowego doktora.

Pragnę podkreślić, że przedstawiona mi do oceny dokumentacja została przygotowana niezwykle starannie, co bardzo ułatwia poruszanie się w bogactwie danych i informacji niezbędnych do sformułowania opinii w tej sprawie.

Odnosząc się do zapisów ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z 14 marca 2003 roku (Dz. U. nr 65, poz. 595 z późn. zm.), Habilitant wskazał monografię *Taoistyczne, konfucjańskie i zachodnie koncepcje pedagogiczne*, Wydawnictwo im. S. Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza, Częstochowa 2015, ss. 531 jako osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego (Autoreferat, s. 2). Omówienie wyżej wymienionej monografii (jej celów, przeprowadzonych badań oraz ewentualnego wykorzystania) znajduje się w Autoreferacie Habilitanta, na ss. 2-10. Ocena tej pracy będzie stanowić najważniejszy element niniejszej recenzji.

Kandydat w Autoreferacie wskazał na dwa obszary własnych zainteresowań naukowo-badawczych:

„1. Jest to obszar koncepcji, doktryn, prądów, kierunków i teorii wychowania w pedagogice zachodniej, ale także w myśli wychowawczej Dalekiego Wschodu, ze szczególnym uwzględnieniem w nich problematyki pedeutologicznej – roli i kompetencji nauczyciela, zwłaszcza jego rozwoju moralnego i duchowego, ponadto odniesień do wychowania ekologicznego. Jest to także zainteresowanie badawcze humanistycznie zorientowanymi współczesnymi kierunkami pedagogicznymi i pedagogiami, nieobecnymi czy pomijanymi (w teorii) dyskursami i rozstrzygnięciami edukacyjnymi; mieszczą się tutaj także badania komparatystyczne i próby syntezy ideałów wychowania oraz kategorii i wartości pedagogicznych obu kultur pedagogicznych: zachodniej i dalekowschodniej.

2. Jest to obszar badań nad miejscem i znaczeniem relaksacji i medytacji oraz innych metod relaksacyjno-koncentrujących w pedagogice, próba wyprowadzenia tych zagadnień z obszaru »metodyki« (czy wręcz »poradnikowego«) do obszaru teoretycznej, naukowej wiedzy pedagogicznej, opartej na paradygmatach nauk humanistycznych i społecznych, ale też odwołującej się do dorobku innych nauk, np. biologicznych” (ss. 11-12).

Spróbuję poniżej ustalić, na ile oba wskazane obszary znajdują odzwierciedlenie w pracach wskazanych przez Habilitanta do oceny.

Rozpocznę od obszaru drugiego, z którym koresponduje praca *Relaksacja w teorii i praktyce pedagogicznej* (Wyd. im. S. Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza, Częstochowa 2011, ss. 404), którą Kandydat załączył do wniosku. Jej recenzentami byli Profesorowie: Andrzej Szyszko-Bohusz, Lech Kulmatycki. Została ona scharakteryzowana w Autoreferacie na stronach od 17 do 20. Autor stwierdza we „Wstępie”, że „Główne cele, jakie przyświecały napisaniu tej pracy, to zebranie razem i uporządkowanie okazałego dorobku związanego z problematyką relaksacji w polskiej edukacji, a także próba wyjaśnienia czy wskazania jej aktualnego oraz możliwego do zajęcia miejsca w teorii i praktyce pedagogicznej” (s. 9). W omawianej pracy postawionych zostało dwadzieścia pytań, na które próba odpowiedzi znajduje się na ponad czterystu stronach tekstu.

W rozdziale pierwszym zatytułowanym „Edukacyjny wymiar badań naukowych nad relaksacją i teorii relaksacyjnych” P. Zieliński przedstawia znaczenie pojęć relaks i relaksacja, rozróżnia reakcję stresową i reakcję relaksacyjną, omawia teorie relaksacji i powiązane z relaksacją oraz dotychczasowe badania naukowe nad relaksacją, wreszcie przedstawia prekursorów relaksacji w pedagogice.

W rozdziale drugim zatytułowanym „Pedagogiczne i psychologiczne odniesienia do relaksacji w pracach znanych badaczy i jej obecność w polskiej teorii i praktyce pedagogicznej” (na marginesie: tytuł tego rozdziału został niejasno sformułowany, nie wiadomo czego dotyczy „jej obecność” – relaksacji?) Habilitant przedstawia autorskie badania nad relaksacją, przywołując stanowiska i badania takich autorów, jak: Andrzej Szyszko-Bohusz, Hubert Teml, Gieorgi Łozanow, Janusz Gnitecki, Lesław Kulmatycki, Stanisław Siek, Stanisław Mika, Tadeusz Doktor, Wojciech Pasterniak, następnie w podsumowaniu omawia miejsce relaksacji w teorii i praktyce pedagogicznej.

W rozdziale trzecim zatytułowanym „Metody, techniki oraz systemy relaksacyjne w praktyce pedagogicznej” P. Zieliński koncentruje swoją uwagę na takich zagadnieniach, jak:

- obecność relaksacji w subdyscyplinach pedagogiki oraz jej zastosowanie w obszarach praktyki pedagogicznej,
- wskazania, środki ostrożności i przeciwwskazania w stosowaniu metod, technik oraz systemów relaksacyjnych,
- klasyczne metody relaksacyjne wraz z późniejszymi wersjami oraz metody współczesne,
- techniki szczegółowe stosowane w relaksacji,
- systemy relaksacyjne popularne w Polsce.

Całość została opatrzona aneksami, bogatą bibliografią, dość powiedzieć, że indeks osobowy liczy 11 stron (ss. 371-381), a indeks rzeczowy i pojęć ponad 20 stron (ss. 382-404).

W mojej ocenie monografia *Relaksacja w teorii i praktyce pedagogicznej* spełniła ważną rolę w rozwoju naukowym Habilitanta. Jest ona swego rodzaju „ogniwem pośrednim” pomiędzy wcześniejszymi i aktualnymi zainteresowaniami badawczymi Dr. P. Zielińskiego.

Gdy sięgniemy do tematu i problematyki rozprawy doktorskiej („Znaczenie medytacji zen oraz metody Silvy dla procesu samowychowania człowieka”) i zestawimy ją z problematyką analizowanej rozprawy to łatwo zauważyć, że w okresie pomiędzy 1998 i 2011 rokiem (wskazane lata odnoszą się do uzyskania stopnia naukowego doktora oraz opublikowania pracy poświęconej relaksacji) nastąpiło poszerzenie i pogłębienie zainteresowań Kandydata w tym obszarze. Przywoływane w doktoracie medytacja zen oraz samokontrola umysłu metodą Silvy stanowią niewielką część rozprawy, Autor omawia je przy okazji przedstawiania systemów relaksacyjnych popularnych w Polsce. Przedstawiona wyżej charakterystyka zawartości omawianej tu monografii pokazuje, w jakim kierunku podążyło myślenie Autora, jak pogłębionej analizie problematyki relaksacji dokonał.

Z mojej (jako recenzenta) perspektywy najbardziej interesująca jest część pracy zatytułowana: „Obecność relaksacji w subdyscyplinach pedagogiki oraz jej zastosowanie w obszarach praktyki pedagogicznej”. Znajdujemy tu odniesienie do: pedagogiki zdrowia i promocji zdrowia, pedagogiki specjalnej, pedagogiki opiekuńczej, terapii pedagogicznej, pedagogiki resocjalizacyjnej, socjoterapii, pedagogiki pracy, poradnictwa, i wreszcie do teorii wychowania (pokazane zostały związki łączące relaksację z samowychowaniem i doskonaleniem osobowości) oraz dydaktyki (w tym przypadku relaksacja jest traktowana jako środek służący efektywnemu nauczaniu i uczeniu się). Autor konsekwentnie przedstawia przedmiot swoich zainteresowań z dwóch perspektyw: teoretycznej (sposoby myślenia o relaksacji i prowadzone w tym zakresie badania), praktycznej (możliwości wykorzystania relaksacji, w tym również ich ograniczenia).

Z drugim wyodrębnionym przez Dra P. Zielińskiego obszarem własnych zainteresowań naukowo-badawczych korespondują – w mojej ocenie – następujące teksty (artykuły, rozdziały w monografiach), spośród przedstawionych w postępowaniu habilitacyjnym (wyliczam je chronologicznie, nie uwzględniając tekstu opublikowanego w roku 1998, w tym roku Kandydat uzyskał stopień naukowy doktora, można zatem domniemywać, że opublikowany tekst powstał wcześniej):

- „Poprawa samooceny nowym narzędziem terapii pedagogicznej: wykorzystanie »kwestionariusza zachowań asertywnych i wykazu wzorów afirmacji stosowanych w relaksacji«”, *Prace Naukowe WSP w Częstochowie. Pedagogika 1999-2000-2001*, tom 8-9-10;
- „Wprowadzenie do przedmiotu »Metody relaksacyjno-koncentrujące«”, *Prace Naukowe WSP w Częstochowie. Pedagogika 1999-2000-2001*, tom 8-9-10;
- „Refleksje po dziesięciu latach nauczania studentów pedagogiki metod relaksowo-koncentrujących”, *Rocznik Edukacji Alternatywnej 2001*, 1;
- „Psychologiczne, pedagogiczne, socjalne i medyczne wartości medytacji”, *Prace Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie. Seria: Psychologia*, 2003, z. X;
- „Możliwości zastosowania hipnozy w pedagogice”, *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Seria: Pedagogika*, 2004, z. XIII;
- „Deontologia w hipnozie i hipnoterapii”, w: *Etyka, psychologia, psychoterapia*, pod red. A. Margasińskiego, D. Probuckiej, Aureus, Kraków 2004;
- „Redukowanie nadmiernego stresu przez studentów pedagogiki podczas egzaminów i zaliczeń ustnych w powiązaniu z umiejętnością relaksacji”, *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Seria: Pedagogika*, 2006, t. XV;

- „Wielokulturowe źródła metod i technik relaksacyjnych stosowanych w edukacji”, w: *Wielokulturowość w przestrzeni edukacyjnej*, pod red. K. Rędzińskiego, I. Wagner, Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego AJD w Częstochowie, Częstochowa 2006/2007;
- „The Studies on Relaxation In Polish Pedagogics”, *Practice and Theory In Systems of Education. Pedagogical Journal of Association of Educational Sciences* 2014, 2.

Odstępuję w tym miejscu od omawiania zawartości poszczególnych opracowań na rzecz ogólnego stwierdzenia, że opublikowanie przez Dra P. Zielińskiego w 2011 roku monografii *Relaksacja w teorii i praktyce pedagogicznej* właściwie wieńczy ten obszar naukowo-badawczych zainteresowań Habilitanta. O ile wcześniejsze opracowania z tego zakresu mają charakter przyczynkowy, dotyczą jednej metody, jednego zagadnienia to monografia jest opracowaniem kompleksowym, podejmującym problematykę relaksacji z wielu perspektyw (teoretycznej, badawczej, metodycznej).

Uogólniając mogę stwierdzić, że dorobek naukowy Dra P. Zielińskiego dotyczący relaksacji zasługuje na uznanie, jest to dorobek oryginalny, pokazujący jednocześnie „dojrzewanie” Kandydata do naukowej samodzielności. Na podkreślenie zasługuje również realizowana przez Habilitanta praktyczna działalność w tym zakresie (m.in. prowadzone zajęcia dydaktyczne, popularyzowanie wiedzy z tego zakresu, opieka nad kołem naukowym, tworzenie programów i prowadzenie kursów relaksacyjno-koncentrujących dla dzieci, młodzieży i dorosłych). Można wręcz stwierdzić, że Habilitant uprawia w tym zakresie pedagogię rozumianą jako jedność refleksji, badań i praktyki dotyczącej relaksacji.

W recenzji pozwolę sobie pominąć przedłożone przez Kandydata sprawozdania z konferencji naukowych (dwa) oraz recenzje (pięć). Te ostatnie dotyczą ważnych prac (takich autorów, jak: Wiktor Żlobicki, Arthur Brühlmeier, Andrzej Ryk, Tomasz Olchanowski, Alina Wróbel), dobrze korespondujących z stanowiącą przedmiot zainteresowania Dra P. Zielińskiego problematyką. Ponieważ jednak tego typu publikacje nie są recenzowane (z tego powodu nie uwzględnia się ich np. w ocenie parametrycznej jednostek naukowych) nie będą one tutaj przedmiotem mojego zainteresowania.

Na podkreślenie zasługują natomiast opracowane przez Dra P. Zielińskiego hasła encyklopedyczne (pięć), które zostały opublikowane w znaczącej *Encyklopedii Pedagogicznej XXI wieku*, redagowanej pod kierownictwem Tadeusza Pilcha. Są to następujące hasła:

- sugestia w wychowaniu i pedagogice (opublikowane w tomie VI),
- Zespół Gamma – raport (opublikowane w tomie VII),
- zen jako system wychowania (opublikowane w tomie VII),
- wychowanie i systemy edukacyjne w kulturach Dalekiego Wschodu (opublikowane w tomie VII),
- zabawa pierwotna (opublikowane w suplemencie).

Każde z tych haseł stanowi obszerne opracowanie (liczą one od kilku do kilkunastu stron), szczegółowo udokumentowane źródłowo i mogłoby być podstawą oddzielnych publikacji. Pierwsze z haseł koresponduje z omawianą wyżej problematyką relaksacji, trzeci i czwarte natomiast z osiągnięciem wskazanym jako podstawa ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego.

Wraz z przygotowywaniem do druku monografii poświęconej relaksacji w teorii i praktyce pedagogicznej Dr P. Zieliński poszerzył krąg swoich zainteresowań, publikacje, które w ich ramach powstały nie mieszczą się w wskazanych wyżej obszarach, są jednak

opracowaniami wartymi zauważenia i docenienia, świadczą one o rozległości badawczych zainteresowań Habilitanta i jego zdolności do poruszania się w innych obszarach. Dla porządku pozwolę sobie wymienić publikacje, które Kandydat załączył do wniosku, chociaż nie musiał tego robić – jego dorobek w wskazanych dwóch obszarach i tak jest imponujący. Wspomniane opracowania to:

- „Nowe źródła inspiracji edukacji humanistycznej”, w: *Edukacja wobec wielokulturowości*, pod red. M. Janukowicz, K. Rędzińskiego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Częstochowie, Częstochowa 2001/2002;
- „Wartości wychowawcze nowych polskojęzycznych grup internetowych powiązanych z tematyką alternatywnych światopoglądów”, w: *Edukacja – różnica i tożsamość*, pod red. K. Rędzińskiego, I. Wagner, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2004/2005;
- „Edukacyjne i ekonomiczne uwarunkowania społeczeństwa konserwacyjnego”, w: *Społeczne determinanty edukacji i gospodarowania*, pod red. K. Rędzińskiego, M. Zielińskiego, Prace Naukowe Gliwickiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości, tom I, Gliwice 2008;
- „Podmiotowość jako kategoria pedagogiczna w amerykańskiej pedagogice demokratycznej na przykładzie ewolucji poglądów pedagogicznych w linii J. Deweya, C.R. Rogersa i O.F. Donaldsona”, *Prace Naukowe Gliwickiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości Seria: Pedagogika*, t. I, Wydawnictwo Gliwickiej Wyższej szkoły Przedsiębiorczości, Gliwice 2009;
- „Wyzwanie edukacyjne: zmiana świadomości ekologicznej warunkiem ciągłości gatunku ludzkiego”, *Podstawy Edukacji* 2009, t. 2;
- „Edukacja międzykulturowa Wietnamczyków w Polsce z uwzględnieniem dzieci z rodzin polsko-wietnamskich”, *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Seria: Pedagogika*, 2010, z. XIX;
- „Wychowanie i systemy edukacyjne w Wietnamie na tle rozwoju historycznego i kulturowego kraju (z uwzględnieniem podmiotowości w wychowaniu)”, *Podstawy Edukacji* 2010, t. 3;
- „Główne dylematy i problemy edukacji globalnej”, *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Seria: Pedagogika*, 2011, z. XX;
- „Rola nauczyciela w świetle założeń edukacji postmodernistycznej”, *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Seria: Pedagogika*, 2012, t. XXI;
- „Miejsce sofrologii we współczesnej edukacji”, *Studia z Teorii Wychowania* 2013, t. 4, nr 1;
- „Zakład Historii i Teorii Wychowania Instytutu Pedagogiki im. Jana Długosza w Częstochowie (1990 – 2013)”, w: *Edukacja – tradycja i współczesność*, pod red. A. Majkowskiej, M. Lapota, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2013;
- „Obraz edukacji w Wietnamie”, *Pedagogika Społeczna*, 2013, nr 1;
- „The education of the Vietnamese minority in Poland”, *Studia Edukacyjne*, 2014, 33;
- „Kantowskie inspiracje pedagogiki humanistycznej”, *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Rocznik Polsko-Ukraiński*, 2014, t. XVI.

Odstępuję od omawiania zawartości przywołanych wyżej publikacji oraz ich oceny z wskazanego wyżej powodu (pozostają one poza obszarem związanym z osiągnięciem wskazanym jako podstawa ubiegania się o stopień doktora habilitowanego). Pragnę jednak zwrócić uwagę na to, że:

- Dr P. Zieliński podejmuje problematykę mieszczącą się w różnych subdyscyplinach pedagogicznych, w tym w teorii wychowania, pedagogice ogólnej, pedagogice porównawczej, pedeutologii i innych,

- daje się zauważyć prawidłowość polegająca na przechodzeniu od publikowania w pracach wydawanych w macierzystej uczelni (głównie w *Pracach Naukowych Akademii im. Jana Długosza*) do publikowania w czasopiśmie z wysoką punktacją, o ogólnopolskim zasięgu (*Studia z Teorii Wychowania, Pedagogika Społeczna, Studia Edukacyjne*).

Te dwie właściwości dorobku przedstawionego przez Habilitanta bardzo dobrze świadczą o jego naukowym dojrzeniu, polegającym na podejmowaniu problemów o coraz większym zakresie ogólności oraz publikowaniu w liczących się periodykach.

Powracam do pierwszego wskazanego przez Dra P. Zielińskiego obszaru badawczego, który został określony jako obszar koncepcji, doktryn, prądów, kierunków i teorii wychowania w pedagogice zachodniej, ale także w myśli wychowawczej Dalekiego Wschodu. Zanim przejdę do oceny podstawowego wskazanego przez Habilitanta osiągnięcia odniosę się krótko do pozostałych przedstawionych przez Niego w tym obszarze opracowań.

„Związki psychologii i pedagogiki humanistycznej z dalekowschodnimi ideałami wychowania”, *Podstawy edukacji. Epistemologia a praktyka edukacyjna*, pod red. A. Gofrona, M. Piaseckiej, Wydawnictwo im. S. Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2008 – pierwszy poważny tekst Habilitanta wskazujący na nowy obszar Jego badawczych penetracji, scharakteryzował w nim współczesną psychologię i pedagogikę humanistyczną i na tym tle ich związki z dalekowschodnimi ideałami wychowania. Dr P. Zieliński wyodrębnił takich związków jedenaście, zestawiając ze sobą dzieła z jednej strony takich autorów, jak Carl Rogers, Abraham Maslow, Aleksander Neill i inni, a z drugiej dzieła przedstawicieli Dalekiego Wschodu (obszar Azji Wschodniej).

„Wzorce starochińskiego humanizmu w edukacji”, *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Seria Pedagogika*, 2013, t. XXII – uzasadniając potrzebę posiadania przez pedagoga w dobie postępującej globalizacji wiedzy dotyczącej dalekowschodnich wzorców wychowania Autor przedstawia taoizm oraz konfucjanizm i buddyzm, akcentując pojawiające się w ich ramach poglądy na wychowanie. Poglądy te są konfrontowane ze sposobem myślenia charakterystycznym dla pedagogiki zachodnioeuropejskiej.

„Współczesny charakter myśli pedagogicznej Mencjusza, drugiego wielkiego konfucjanisty”, *Studia z Teorii Wychowania* 2014, 2 – to obszernie opracowanie poświęcone myśli wybitnego konfucjanisty. Za szczególnie cenne uważam w tym pracowniu przedstawienie związków między założeniami pedagogicznej koncepcji Mencjusza a cechami wybranych współczesnych kierunków pedagogicznych (takich, jak: pedagogika personalistyczna, pedagogika antyautorytarna, pedagogika humanistyczna, pedagogika kultury. To bardzo erudycyjny artykuł, dobrze świadczący zarówno o znajomości myśli chińskiej, jak i kierunków współczesnej pedagogiki.

„Główne idee i przedstawiciele tradycyjnego mahajanistycznego i neokonfucjańskiego wychowania w Korei”, *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Seria: Pedagogika*, 2014, t. XXIII – Autor w tym opracowaniu przedstawia poglądy na wychowanie zawarte w dorobku głównych przedstawicieli koreańskiego tradycyjnego buddyzmu mahajany oraz neokonfucjanizmu zaliczanych do najwybitniejszych twórców kultury koreańskiej. Jednocześnie, podobnie jak we wcześniejszych opracowaniach również w tym wskazuje na zbieżność analizowanych poglądów z założeniami współczesnej myśli humanistycznej w kulturze zachodniej.

„Ideały wychowania taoistycznego w kontekście założeń i kierunków pedagogiki zachodniej”, *Kultura i Edukacja* 2015, 3 – kolejne obszerne opracowanie, w którym Autor podejmuje próbę rekonstrukcji hermeneutycznej ideałów wychowania głównych nurtów taoizmu oraz pokazanie (stosując badania komparatystyczne) ich związku z niektórymi współczesnymi zachodnimi nurtami i kierunkami pedagogicznymi. Cenne jest w tym przypadku przedstawienie chińskich nurtów taoistycznych, ich głównych kategorii oraz zawartych w nich ideałów wychowania. Artykuł oparty został na bogatych źródłach i innych ważnych opracowaniach.

„Ideały wychowania i wartości pedagogiczne w poglądach i działalności neokonfucjanistów japońskich”, *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie Seria Pedagogika*, 2015, t. XXIV – celem tego artykułu było zaprezentowanie ideałów wychowania oraz wartości pedagogicznych zawartych w dorobku przedstawicieli japońskiego konfucjanizmu, co ciekawe, Autor przedstawił w tym przypadku (jako punkt wyjścia) rozwój państwowości i kultury japońskiej, koncentrując swoją uwagę na pedagogicznych ideach przedstawicieli neokonfucjanizmu japońskiego.

Krótkie zaprezentowanie przedstawionych do oceny przez Dra P. Zielińskiego opracowań wskazuje, że pojawienie się monografii *Taoistyczne, konfucjańskie i zachodnie koncepcje pedagogiczne* nie było przypadkowe. Wyżej wskazywałem, że mamy do czynienia z Kandydatem konsekwentnie kreującym ścieżkę swojej naukowej kariery, że proces ten rozpoczął się jeszcze w trakcie studiów w latach 80. XX wieku. Tu mogę dodać, że Habilitant przygotowywał się do wydania rozprawy habilitacyjnej przez wiele lat, z przedstawionego dorobku widać wyraźnie, że pierwsze teksty z analizowanego obszaru zostały opublikowane w 2008 roku, co oznacza, że napisane zostały wcześniej. Zwracam też uwagę na ujawniającą się również w tym zakresie prawidłowość w powstawaniu naukowego dorobku Habilitanta. Najpierw publikował On opracowania częściowe, by po kilku latach opublikować dzieło będące kwintesencją Jego badawczych poczynań w tym zakresie. To w moim przekonaniu warty podkreślenia walor ocenianego dorobku. Podobnie, jak wyżej tu również mamy do czynienia z publikowaniem w coraz bardziej znaczących czasopismach pedagogicznych. Oprócz wspomnianych już *Studiów z Teorii Wychowania* pojawia się bardzo wysoko ceniona *Kultura i Edukacja*, jednocześnie Autor pozostaje wierny swojemu środowisku i publikuje teksty w kolejnych numerach *Prac Naukowych Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie*. Na podkreślenie zasługuje również to, że teksty te pojawiają się systematycznie w kolejnych latach.

Pora na ocenę osiągnięcia, wskazanego przez Dra P. Zielińskiego jako podstawa ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego. To obszerne dzieło (obejmujące łącznie 531 stron) zostało przez Autora podzielone na trzy części, zatytułowane kolejno:

- część pierwsza: „Humanistyczne kategorie i wartości wychowawcze. Problematyka teleologii wychowania i współczesnych kierunków pedagogicznych”,
- część druga: „Pedagogiczne aspekty taoizmu i konfucjanizmu”,
- część trzecia: „Analogie między ideałami i wartościami pedagogicznymi taoizmu oraz konfucjanizmu a założeniami współczesnych kierunków pedagogiki zachodniej”.

Całość została poprzedzona „Wprowadzeniem w problematykę pracy i jej podstawy metodologiczne”, zakończenie natomiast jest propozycją zmierzania „W stronę edukacji holistycznej”. Dodajmy, że bibliografia przywołanych prac jest bardzo obszerna (znajduje się ona na stronach 501 – 524 i obejmuje kilkaset, zarówno polsko- jak i obcojęzycznych pozycji).

Tak pomyślana struktura pracy nie budzi zastrzeżeń. Wyodrębnione w niej części tworzą logiczną całość, ich objętość jest porównywalna, żadna z części nie została zmarginalizowana, ani też przesadnie wyeksponowana.

Autor jasno, już na samym wstępie, przedstawiając „Zamysł badawczy i plan pracy” pisze o tym, jaki zamiar Mu przyświecał w trakcie pisania rozprawy. Został on sformułowany następująco: „Książka *Taoistyczne, konfucjańskie i zachodnie koncepcje pedagogiczne* koncentruje się na idei wzbogacenia pedagogiki polskiej (i zachodniej) o wiedzę dotyczącą dalekowschodniej myśli pedagogicznej, jak również zestawienia tej myśli, a nawet połączenia jej z dorobkiem pedagogiki zachodniej” (s. 11). Bardziej szczegółowo zamiar ten został przedstawiony we fragmencie zatytułowanym „Główne cele i problemy badawcze pracy oraz zastosowane metody badań pedagogicznych”.

Lektura rozprawy uprawnia mnie do sformułowania wniosku, że udało się Dr. P. Zielińskiemu zrealizować cztery zamierzone w pracy cele:

- „dostarczenie naukowo opracowanych informacji, dotyczących koncepcji i teorii pedagogicznych oraz związanych z nimi ideałów wychowania i samowychowania człowieka, a także innych wartości pedagogicznych zawartych w systemach filozoficzno-religijnych kultur dalekowschodnich: taoizmie i konfucjanizmie” (s. 22) – temu celowi Autor przyporządkował aż 19 pytań (których wyliczanie tu pomiję), udzielone na nie odpowiedzi pozwoliły dokonać wszechstronnej analizy taoizmu i konfucjanizmu;
- „ma ona pomóc w zrozumieniu i przyswojeniu idei powiązanych z wychowaniem i samowychowaniem, wyrosłych na gruncie odrębnych, dalekowschodnich kultur, filozofii i religii, wykształconemu odbiorcy, ukształtowanemu przez kulturę zachodnią, przez ich czytelne i oparte na przykładach przedstawienie, a także dzięki szukaniu analogii i powiązań z ideami pedagogiki zachodniej, ujętymi w dorobku przede wszystkim polskich pedagogów, ale też i innych, zwłaszcza niemieckich i amerykańskich” (s. 23) – można co prawda mieć do tego celu zastrzeżenie, czy nie odnosi się on bardziej do popularyzowania wiedzy na temat dalekowschodnich poglądów na wychowanie, kiedy jednak spojrzy się na pytania sformułowane przez Habilitanta (jest ich dziesięć) to widać wyraźnie, że nie chodzi Autorowi o popularyzowanie wiedzy lecz o jej porządkowanie według przyjętych kryteriów, wykorzystując w tym celu analogię pomiędzy dwoma sposobami myślenia (dalekowschodnim i zachodnim);

- „wskazanie możliwej płaszczyzny dialogu międzykulturowego, poprzez ujawnienie podobieństw i różnic w rozumieniu wartości humanistycznych, gdyż w dobie globalizacji dochodzi do zróżnicowania zjawisk związanych z przenikaniem się wspomnianych (i innych) kultur, w tym migracji, nie tylko idei, ale wręcz ludności dalekowschodniej do świata zachodniego, do Europy i Polski, oraz związanych z tym problemów integracyjnych i edukacyjnych” (s. 27) – temu celowi odpowiada osiem sformułowanych przez Autora pytań badawczych, odpowiedź na nie ma znaczenie społeczne, uzyskana w ten sposób wiedza może być wykorzystywana na przykład w edukacji międzykulturowej;

- „próba wyciągnięcia wniosków o charakterze bardziej uniwersalnym, ogólnohumanistycznym, całościowym, dotyczącym sedna rozwoju istoty ludzkiej i całej ludzkości” (s. 28) – tu znów można się zastanawiać, czy zamiar poszukiwania tzw. uniwersaliów może być zrealizowany w pracy, która przedmiotem analiz czyni dwa dalekowschodnie systemy religijno-filozoficzne, kiedy jednak spojrzymy na sformułowane przez Habilitanta w tej części pytania (trzy) to łatwo zauważyć, że nie wykracza on w swoim wnioskowaniu poza analizowane przypadki.

Nie budzi moich zastrzeżeń zastosowane podejście badawcze, określone przez Dra P. Zielińskiego jako „kwalitatywne” oraz użyte metody: hermeneutyczna i komparatystyczna. Tak o zastosowanym podejściu pisze Autor: „Dzieło niniejsze w warstwie metodologicznej zostało pomyślane jako badania hermeneutyczne, a więc rekonstruujące i interpretujące wskazane treści przedmiotu badań, prowadząc do ich zrozumienia, ale też jako komparatystyczne, zwłaszcza w warstwie szukania analogii dotyczących prawidłowości rozwoju pedagogiki zachodniej i dalekowschodniej myśli pedagogicznej oraz ich wzajemnych powiązań przez porównanie ideałów i celów wychowania oraz wartości pedagogicznych” (s. 30). Budzi moje uznanie to, w jaki sposób Dr P. Zieliński uzasadnia wybór tych właśnie metod, jak je na potrzeby tej pracy przedstawia.

Nie sposób w recenzji scharakteryzować zawartości ponad pięćsetstronicowej pracy, jakkolwiek podjęta w tym zakresie próba jest z góry skazana na niepowodzenie. Lepszym rozwiązaniem będzie w tym przypadku wskazanie argumentów świadczących o tym, że spełniony jest ustawowy warunek mówiący iż osiągnięcie to stanowi znaczny wkład Autora w rozwój dyscypliny naukowej, jaką jest pedagogika. W mojej ocenie o spełnieniu tego warunku świadczą:

- podjęcie przez Dra P. Zielińskiego oryginalnego, nierozpoznanego w polskiej literaturze pedagogicznej problemu badawczego, Kandydat przedstawia w rozprawie istniejący dotychczas stan wiedzy w tym zakresie i na tym tle umieszcza własne opracowanie;

- uczynienie przedmiotem badań (hermeneutycznych i komparatystycznych) dalekowschodniej myśli pedagogicznej (znajdującej odzwierciedlenie w dwóch systemach religijno-filozoficznych: taoizmie i konfucjanizmie), zestawienie jej z zachodnią (w tym szczególnie polską) myślą pedagogiczną, przy pełnej świadomości różnic, jakie pomiędzy tymi myślami istnieją, ze względu na kontekst społeczno-kulturowy i czas, w jakim one powstawały;

- wykazanie analogii między ideałami i wartościami pedagogicznymi taoizmu oraz konfucjanizmu a założeniami współczesnych kierunków pedagogiki zachodniej, w tym zakresie Habilitant wykazał kolejno:

- 1) podobieństwa z poglądami filozoficznymi i pedagogicznymi Immanuela Kanta oraz Johanna Heinricha Pestalozziego,
- 2) zbieżności z założeniami pedagogik zorientowanych humanistycznie,
- 3) paralelizmy z filozofia i pedagogiką fenomenologiczną,
- 4) zgodności z nowymi nurtami psychologii i pedagogiki humanistycznej,
- 5) związki z nurtami pedagogiki ekologicznej,
- 6) analogie z innymi kierunkami pedagogicznymi (np. pedagogiką krytyczną, pedagogiką emancypacyjną czy pedagogiką postmodernizmu).

W mojej ocenie szczególnie cenna jest trzecia część ocenianej rozprawy. O ile części pierwsza i druga (ze względu na swój charakter) mają postać sprawozdawczo-porządkującą (co nie wyklucza prób rozumienia analizowanych fenomenów), o tyle część trzecia stanowi wyjście poza istniejącą w tym zakresie wiedzę, powstaje dzięki niej nowa wiedza, która wzbogaca polską pedagogikę. Wiedza ta lokuje się w co najmniej kilku subdyscyplinach pedagogicznych:

- pedagogice ogólnej – która przedmiotem swojego zainteresowania czyni myśl pedagogiczną,
- teorii wychowania – której przedmiotem badań jest szeroko rozumiane wychowanie, w tym kwestia ideałów wychowawczych i wartości,
- pedagogice porównawczej – dla której interesujące są systemy wychowawcze,
- pedeutologii – czyniącej przedmiotem eksploracji nauczyciela, i innych.

W ostatniej części recenzji odniosę się do pozostałych kryteriów wynikających z obowiązującego Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Sumaryczny *impact factor* publikacji naukowych według listy Journal Citation Reports, zgodnie z rokiem opublikowania – brak.

Liczba cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS) – brak.

Indeks Hirscha opublikowanych publikacji według bazy Web of Science (WoS) – według informacji podanych przez Dra P. Zielińskiego wynosi on 2.

Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach – z udostępnionych informacji wynika, że Habilitant brał udział w charakterze konsultanta i wykonawcy w jednym międzynarodowym projekcie badawczym w latach 1997 – 2008 oraz był wykonawcą czterech zespołowych projektów badawczych realizowanych w Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, jeden taki projekt realizował jako kierownik i jednocześnie wykonawca indywidualnie, były to jednak projekty wewnętrzuczelniane.

Międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność naukową – Kandydat otrzymał jedynie pięciokrotnie Nagrodę Rektora WSP/Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.

Wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych – z przygotowanego przez Dra P. Zielińskiego zestawienia wynika, że po uzyskaniu stopnia doktora uczestniczył On aktywnie w 22 międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych, w większości były to konferencje organizowane przez macierzystą Uczelnię.

Kryteria oceny w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej Habilitanta:

Uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych – brak,

Udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji – oprócz wskazanych wyżej 22 konferencji naukowych, w których Dr P. Zieliński aktywnie uczestniczył był On również członkiem komitetu organizacyjnego pięciu międzynarodowych konferencji naukowych organizowanych przez AJD w Częstochowie.

Otrzymane nagrody i wyróżnienia – jedynie wspomniane wyżej nagrody Rektora AJD.

Udział w konsorcjach i sieciach badawczych – brak

Kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych – brak.

Udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism – Dr P. Zieliński jest redaktorem tematycznym czasopisma *Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika* od 2013 roku. Czasopismo znajduje się w części B wykazu czasopism MNiSW (8 punktów).

Członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych – Habilitant jest członkiem jednego międzynarodowego i dwóch krajowych towarzystw naukowych.

Osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki – osiągnięcia w tym zakresie są związane z prowadzonymi zajęciami dydaktycznymi, zaproponowaniem nowych przedmiotów dla kierunku pedagogika, udział w uczelnianych zespołach i komisjach, Kandydat ma również osiągnięcia związane z popularyzacją nauki, m.in. nagrał kasetę magnetofonową (w drugim wydaniu płytę CD) z kursem „Momentalna relaksacja, redukcja stresu i poprawa samooceny” oraz opublikował kilka artykułów popularnonaukowych.

Opieka naukowa nad studentami – tu Habilitant podaje promotorstwo ponad 100 prac magisterskich i około 50 prac licencjackich oraz pełnienie funkcji opiekuna naukowego studenckiego koła naukowego (do roku 2000).

Opieka naukowa nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego – brak

Staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich – brak.

Wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców – brak.

Udział w zespołach eksperckich i konkursowych – Dr P. Zieliński podaje w tym punkcie swój udział w komitetach naukowych konferencji, trudno jednak uznać to za spełnienie warunku, o którym mówi rozporządzenie.

Recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopiśmie międzynarodowych i krajowych – brak.

Konkluzja:

Stwierdzam, że wskazane we wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego osiągnięcie pt. *Taoistyczne, konfucjański i zachodnie koncepcje pedagogiczne* stanowi znaczący wkład do dyscypliny naukowej pedagogika. Dr P. Zieliński podjął oryginalny, słabo rozpoznany w polskiej literaturze pedagogicznej (zwłaszcza współczesnej) problem badawczy dotyczący dalekowschodniej myśli pedagogicznej i jednocześnie dokonał jej zestawienia z polską (szerzej: zachodnią) myślą pedagogiczną wykazując istniejące w tym zakresie analogie. Jestem przekonany, że rozprawa habilitacyjna Kandydata wejdzie do kanonu lektur poświęconych myśli pedagogicznej w Polsce. Warto podkreślić konsekwencję Habilitanta w kreowaniu własnej ścieżki kariery naukowej, która rozpoczęła się jeszcze w trakcie studiów pedagogicznych odbytych w latach 80. XX wieku, i która od tego czasu jest konsekwentnie realizowana. Najpierw przyjęła ona postać zainteresowania problematyką relaksacji pedagogicznej, by następnie przekształcić się w zainteresowanie myślą pedagogiczną. Zauważyć można, że rozwój w obu obszarach przebiegał według modelu: od szczegółu do ogółu – najpierw Kandydat podejmował problemy szczegółowe, by następnie dokonać ich uogólnienia przygotowując monografie.

Biorąc pod uwagę przedstawione wyżej osiągnięcia naukowe Dr. P. Zielińskiego (ze szczególnym uwzględnieniem rozprawy habilitacyjnej), osiągnięcia dydaktyczne oraz organizacyjne stwierdzam, że Habilitant spełnia ustawowe wymagania stawiane kandydatom do stopnia naukowego doktora habilitowanego dlatego z pełnym przekonaniem wnioskuję o nadanie mu tego stopnia.

Bydgoszcz, 6.02.2017 r.